

ВІДГУК

рецензента на дисертаційну роботу Шаповалової Аліни Олександрівни на тему «Розвиток інноваційної діяльності малих та середніх підприємств», подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 Економіка

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. В умовах пріоритетності розвитку науки і технологій особливо зростає роль і значення впровадження інновацій у виробничий процес. Інноваційна діяльність стає найважливішим фактором забезпечення економічного розвитку держави, підприємства, особистості. На жаль, для України інноваційний розвиток економіки поки що не став пріоритетним. Тому одним з найактуальніших питань економічної політики для нашої держави є створення умов для розвитку інноваційної діяльності, формування для цього відповідної інфраструктури, підготовка кваліфікованих кадрів, здатних не лише раціонально використовувати наявний науково-технічний потенціал країни, але й розвивати його, впроваджувати сучасні екологічно чисті, безпечні, енерго- і ресурсоощадні технології, виробляти нові види конкурентоспроможної продукції.

Інноваційна політика України повинна формуватися на основі аналізу поточного стану міжнародних тенденцій інноваційної діяльності, комплексного підходу до виконання загальних завдань національного інноваційного розвитку. Світовий досвід показує, що найефективнішими інституціями інноваційної системи, здатними швидко реагувати на потреби економіки, є малі підприємства. Тому економічно розвинені країни всіляко підтримують розвиток цього сектора економіки та формування на малих підприємствах інноваційних осередків. Це і зумовило актуальність та практичне значення дисертаційної роботи Шаповалової Аліни Олександрівни на тему «Розвиток інноваційної діяльності малих та середніх підприємств».

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій. Структура дисертації є логічною, кожен із її розділів супроводжується відповідними висновками. Розв'язання

поставлених завдань базується на результатах аналізу широкого кола джерел, які репрезентують західну і вітчизняну наукову думку та оприлюднені в наукових публікаціях здобувачки.

Оцінюючи дисертаційне дослідження Шаповалової Аліни Олександрівни, насамперед слід відзначити досить вдалий вибір методологічного інструментарію, що дозволив забезпечити цілісність, міжгалузевий характер і логічний виклад матеріалу.

Оцінка наукової новизни дисертаційної роботи. У дисертаційній роботі Шаповалової А.О. сформульовано та обґрунтовано теоретико-методичні положення, розроблені науково обґрунтовані рекомендації щодо розвитку інноваційної діяльності малих та середніх підприємств, які містять елементи наукової новизни та мають практичну цінність. Серед найбільш значущих здобутків авторки слід зазначити наступні.

Уточнення понятійно-категоріального апарата теорії інноватики в частині трактування сутності розвитку інноваційної діяльності малих та середніх підприємств (с.53-56). Авторський підхід вирізняється від відомих трактувань розвитку запропонованою п'ятифакторною моделлю гнучкості інноваційної діяльності малого та середнього бізнесу. Наявність потенціалу, притаманного цьому бізнесу, визначає поведінкові характеристики та створює основу інноваційних змін у науковій, виробничій та ринковій сферах його діяльності.

Подальший розвиток концептуальних засад розвитку інноваційної діяльності малих та середніх підприємств (с. 64-68) виступив теоретичним підґрунтям системи стимулювання такої діяльності. Здобувачка збагатила теоретичні основи економічної науки, доповнивши класичні принципи інноваційної діяльності принципом органічності. Нововведений принцип виступає лакмусом проактивності малого та середнього бізнесу, відображає результат узгодженості внутрішніх можливостей та зовнішніх викликів.

Удосконалено методичний інструментарій аналізу умов розвитку інноваційної діяльності малих та середніх підприємств (с. 81-84). Особливістю авторського підходу стало поєднання методів кількісного та якісного аналізу, що підтверджує глибокі дослідницькі компетентності

здобувача.

Уточнено науково-практичний підхід до виявлення драйверів та тригерів розвитку інноваційної діяльності (с. 138-148). На мій погляд, даний науковий результат має потужний науковий та практичний потенціал застосування. Авторці вдалось поєднати багатоплановий процес розвитку інноваційної діяльності в єдиний алгоритм. Задіяні глобальний, макро та мікро рівні дозволили виявити стимули та імпульси інновацій (с. 155-159). Цьому сприяло використання стратегічного аналізу передумов (background), можливостей (opportunity) та умов проривних інновацій (breakthrough), який співставлено зі станом та змінами чинників зовнішнього середовища.

Удосконалено систему активізації розвитку інноваційної діяльності малих та середніх підприємств (с. 164-167), яка побудована на результатах стратегічного аналізу та когнітивного моделювання. Застосування сучасних методів дослідження дозволило узгодити можливості та виклики, визначити доцільність застосування відповідних засобів та важелів для обрання оптимальних умов сприяння розвитку інноваційної діяльності МСП.

Розвинуто аналітичний інструментарій визначення дієвості заходів податкової підтримки інноваційних малих та середніх підприємств (с. 192, с. 196-198). Відмінність такого наукового результату полягає у врахуванні рівня інноваційності підприємств.

Набув подальшого розвитку сценарний підхід до обґрунтування вибору фінансових інструментів забезпечення розвитку інноваційної діяльності малих та середніх підприємств (с. 209-210). Відмінністю такого підходу став авторський підхід до співвіднесення етапу інноваційного процесу із можливими варіантами використання фінансових інструментів.

Наукова обґрунтованість одержаних результатів дослідження. Основні теоретичні положення, висновки та пропозиції мають достатню наукову обґрунтованість, що підтверджується логікою побудови та методологією дослідження, аргументацією наведених доказів, мотивованим використанням теоретичної, практичної і законодавчої бази, глибоким аналізом широкої (список використаних джерел складається із 196 найменувань) інформаційної бази за темою дисертаційної роботи.

Відповідно до поставленої мети в дисертації було вирішено комплекс завдань, що дозволило узагальнити теоретичні положення та на основі проведених досліджень розробити науково-методичні та практичні рекомендації щодо розвитку інноваційної діяльності малих та середніх підприємств. Чіткість постановки мети та завдань дисертації зумовили цілеспрямовану дослідницьку діяльність та достовірність отриманих результатів. Оволодіння здобувачкою сучасною методологією економічних досліджень, зокрема застосування стратегічного аналізу, когнітивного моделювання, економетричних моделей дозволило отримати результати з достатнім рівнем надійності.

Безперечним доказом обґрунтованості та науково-практичної цінності отриманих авторкою результатів є їх впровадження у практику діяльності бізнесу. Результати апробовані на підприємствах ТОВ «ХАРПРОД» довідка №200/5 від 11.06.2020 та ПП "БС-СЕРВІС", довідка №1/09-15 від 15.09.2021.

У цілому, робота є систематизованою, а етапи дослідження – взаємопов'язаними. Мету дисертаційної роботи було досягнуто, що підтверджується обґрунтованими висновками та рекомендаціями.

Дискусійні положення та зауваження до роботи. Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, її наукову новизну, теоретичну та практичну цінність загалом, поряд із зазначеними вище вагомими результатами слід наголосити, що в роботі мають місце окремі положення, які є дискусійними та потребують обговорення.

1. Розкриваючи теоретико-концептуальний базис предмету дослідження, у підрозділі 1.1. здобувачем здійснено періодизацію еволюції теорій інновацій, сформувавши теоретичний каркас розвитку інноваційної діяльності та визначено атрибути, які визначають її характеристики. Одним з них названо підприємницький дух інноваційної поведінки малих та середніх підприємств. Але у подальшому тексті дисертації мало уваги приділено розкриттю цього процесу.

2. У параграфі 1.3. обґрунтовано концептуальні засади розвитку інноваційної діяльності, які спираються на інтеграцію інституціональної та неокласичної теорії та систему специфічних принципів інноваційної діяльності

МСП. Проте науково-практичний потенціал авторської концепції у процесі подальших досліджень реалізується не в повній мірі. Так, наприклад, у розділі 3 акцент зроблено на заходах державної підтримки та активізації інноваційної діяльності МСП. Проте на мій погляд, більшої уваги заслуговують процеси, пов'язані із адаптацією підприємств до зовнішніх умов.

3. У розділі 2 запропоновано практично-орієнтований підхід до виявлення драйверів та тригерів розвитку інноваційної діяльності МСП, що є безумовно цінним методичним інструментом для бізнесу. Разом з тим, обґрунтування у роботі шкали ідентифікації рівня сприяння розвитку інноваційної діяльності (табл. 2.16) не наведено. Тому постає питання, чому саме обрано крок шкалювання 0,2.

4. У розділі 3 наведено науково-прикладний інструментарій для сприяння розвитку інноваційної діяльності МСП. Одним з яких є запропонований сценарний підхід до обґрунтування вибору фінансових інструментів забезпечення розвитку інноваційної діяльності (рис.3.14). Такий інструментарій має суттєвий потенціал для покращення доступу МСП до фінансування їхньої інноваційної діяльності. Проте на мій погляд, для підприємств було б цікаво отримати більш детальний опис, що необхідно робити, щоб отримати фінансування. Це може бути, наприклад, розроблена дорожня карта, або інший деталізований план дій.

Разом з тим, зазначені зауваження та дискусійні моменти не зменшують наукової та практичної цінності результатів дисертаційної роботи Шаповалової А.О., а також не впливають на загальну позитивну її оцінку.

Загальний висновок

Тема дисертації є актуальною, її структура є добре продуманою, а матеріал викладений логічно та послідовно. Отримані в роботі наукові результати в сукупності розв'язують важливу наукову проблему.

Зміст дисертаційної роботи відповідає темі дослідження та спеціальності 051 Економіка.

Дисертаційна робота «Розвиток інноваційної діяльності малих та середніх підприємств» повністю відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 12.01.2017 року «Про затвердження вимог до

оформлення дисертації», постанові Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 року «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

Автор дисертації Шаповалова А.О. заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка.

професор кафедри
Міжнародних економічних відносин
Харківського національного
економічного університету
ім. Семе́на Кузне́ця,

доктор економічних наук, професор

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Птащенко', written over a white background.

О.В.Птащенко